

En levende fagetikk

Håkon Kongsrud Skard
president, Norsk psykologforening
kristina@psykologforeningen.no

Mette Garmannslund
RVTS Vest

Økt fagetisk bevissthet oppnås bedre ved refleksjon enn ved dom.

Håkon Kongsrud Skard (foto: Felicia Rolf), Mette Garmannslund (foto: RVTS Vest)

I 2022 gjorde Norsk psykologforenings landsmøte vesentlige endringer i reglementet for Fagetisk råd (FER) og Psykologforeningens forvaltning av fagetikken. Flere innlegg (Dalen & Dalen, 2024; Garmannslund, 2024a; Garmannslund, 2024b; Grøndahl 2024a; Grøndahl, 2024b) har den siste tiden

omhandlet foreningens fagetiske mandat både i form av FERs arbeid og profesjonens forhold til fagetikk.

Det er et gode at fagetikken løftes og diskuteres. Samtidig har debatten synliggjort at det kan være nyttig med en gjennomgang av denne endringen og dens konsekvenser.

Moden for revisjon

Landsmøtet 2019 ba Sentralstyret (SST) og FER om å i fellesskap gjennomgå reglementet for FER og Ankeutvalget for fagetiske klagesaker (AFEK). Gjennomgangen skulle særlig fokusere på FERs rolle og mandat for å øke fagetisk refleksjon og læring, samt levedegjøre fagetikken.

Det var flere årsaker til at Landsmøtet ga dette oppdraget. FER hadde et tredelt mandat som bestod i å 1) bistå medlemmene og SST i fagetiske spørsmål, 2) selv fremsette forslag for å fremme norske psykologers fagetiske standard samt 3) behandle fagetiske klagesaker i tråd med det landsmøtevedtatte reglementet.

Fram til dette brukte FER mesteparten av sin kapasitet til å behandle fagetiske klagesaker på bekostning av de andre oppgavene i mandatet. Klagesakene ble behandlet i en skriftlig kontradiksjonsprosess som munnet ut i et vedtak om godtgjort brudd / ikke brudd på fagetiske prinsipper for nordiske psykologer (EPNP). Denne prosessen tok tid, noen ganger opp mot et år. De fleste av klagen omhandlet psykologers barnesakkyndige arbeid i foreldretvister, med de utfordringer som tidligere beskrevet av Garmannslund (2024c). Endringer av personvernlovgivningen (GDPR) hadde også medført endringer i FERs praksis og saksbehandling. Det siste er verdt å merke seg. Klagebehandlingen måtte uansett endres fordi foreningen ikke har juridisk grunnlag til verken å innhente ytterligere saksopplysninger fra medlem og klager eller å være en dømmende instans overfor medlemmer uten at medlemskapet ble endret til å inkludere eksplisitt samtykke til dette.

Psykologens refleksjon og læring

En hovedutfordring var imidlertid stadig tydeligere signaler om at reglementet og klagebehandlingsprosessen ikke la godt nok til rette for det som også da var den sentrale hensikten med klagebehandlingen, nemlig psykologens refleksjon og læring. Både klagere og psykologer oppfattet prosessen som krevende og at innsatsen ikke stod i forhold til utbyttet. Psykologenes tilsvarende til klagen bar ofte preg av argumentasjon fremfor refleksjon, og klagers perspektiv ble i for liten grad ivarettatt. Det var derfor god grunn til å problematisere klagebehandlingen.

En bedre modell

Den grundige prosessen som ble gjennomført frem mot Landsmøtet i 2022, resulterte i et forslag som ble vedtatt med overveldende flertall (se sakspapirene til Landsmøtet for gjennomgang av dette).

Modellen som ble foreslått, ble vurdert å ha flere fordeler. Den ville tydeliggjøre grenseoppgangen til tilsynsmyndigheten, og understøttet en klagebehandling i tråd med gjeldende personvernlovgivning. FER ville som før veilede klagere med hensyn til hva som er rette instans for henvendelsen, og varsle tilsynsmyndigheten om mulige lovbrudd. Modellen ville også bidra til tydeliggjøring av klageprosessens formål, og redusere muligheten for at klager eller innklaget oppfattet modellen som en juridisk prosess eller hadde urealistiske forventninger til utfall og konsekvenser. Videre ville den stille mindre krav til ressursbruk for både klager og psykolog. FER kunne potensielt

få frigjort kapasitet til å arbeide mer utadrettet, samtidig som terskelen for å klage kunne senkes ved at det ikke var behov for en omfattende skriftlig prosess. Når FER ikke lenger skulle gjøre vedtak, bortfalt også behovet for AFEK.

En nordisk utvikling

Norsk psykologforening var ikke første psykologforening som gjorde en slik endring. Sverige hadde allerede endret sin klagebehandling til dialogbasert refleksjon uten konklusjon eller vedtak. Deres begrunnelse var å ta på alvor kunnskapen om at straff og indusering av skam i liten grad fremmer motivasjon og evne til å ta ansvar for egne handlinger. Tvert imot krever dette en prosess preget av trygghet og tillit. De fagetiske rådene i Norge og Sverige opplever at en dialogisk klagebehandling i større grad fungerer etter hensikten, og andre nordiske råd er i en lignende endringsprosess.

Dom eller ikke dom

Fagetisk råd skal ikke lenger gjøre vurderinger eller vedtak om brudd / ikke brudd på fagetiske prinsipper i sin klagebehandling. Slike konklusjoner er ikke flyttet til lukkede rom, men tatt bort.

Dette kan selvfølgelig problematiseres, for hvordan skal psykologen vite hva hen har gjort galt, dersom ikke dette vurderes og konkluderes av FER? Men vi mener dette perspektivet representerer en noe snever forståelse av etikk gitt det komplekse arbeidsfeltet psykologer opererer i. Selv om det er viktig å forhindre etiske overtramp, må etikk være mer enn en slags oppskrift for å handle korrekt innenfor visse rammer. Målet må også være å fremme etisk dømmekraft som forebygger at arbeidet vårt får negativ effekt for dem vi har makt til å påvirke. Vi ser etikk som et verktøy for å diskutere hva som står på spill, hvordan etiske hensyn krysser hverandre og kan stå i konflikt med hverandre, og at det ikke er gitt at etiske problemer alltid kan løses. Vi har støtte for å mene at refleksjon rundt dette bidrar til etisk ansvarlig praksis (Hem et al., 2017; Radden & Sadler, 2010; Ruyter et al., 2014).

I dagens klagebehandling blir klagen altså utgangspunkt for en retrospektiv etisk refleksjon der læring gjennom dialog står sentralt. Vi forstår at noen kan mene at denne modellen er for «myk» og gir psykologer rom for å unngå ansvar. Vi forstår også at den tidligere ordningen kunne virke mer tillitvekkende. Men er det tilstrekkelig å ha en ordning som ser effektiv ut på papiret, dersom den ikke fremmer psykologens etiske refleksjon, læring og praksis? Etter vår mening kan vi da stå i fare for å bedrive et slags profesjonspolitisk spill for galleriet, der vi er mer opptatt av om modellen ser potent ut, enn hvorvidt vi har grunn til å tro at den fungerer beskyttende for befolkningen.

Etikken som bærebjelke

Fagetikken er – og skal alltid være – en av bærebjelkene for psykologprofesjonen. Siden de fagetiske prinsippene ble først vedtatt i 1959, har de blitt revidert flere ganger i møte med samfunnsutviklingen. FERs klagebehandling må også kunne revideres, slik Landsmøtet gjorde i 2022. Vi mener det nye reglementet svarer bedre på vesentlige fagetiske behov og tydeliggjør grenseflaten til andre offentlige instanser som har tilliggende oppdrag. Det endrer ikke fagetikkens sentrale plass i profesjonen eller utgjør noen endelig versjon av foreningens forhold til fagetikken. Tvert imot, vi skal søke å stadig forbedre foreningens og medlemmenes arbeid med fagetikken. Vi håper denne debatten også er et skritt i den retningen.

Merknad: Garmannslund er leder av Fagetisk råd, Norsk psykologforening

Referanser

- Dalen, N. & Dalen, K. (2024). Standens visittkort til allmennheten. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 61(3), 190–192. <https://psykologtidsskriftet.no/meninger-debatt/2024/02/standens-visittkort-til-allmennheten>
- Garmannslund, M. E. (2024a, 5. januar). Fagetisk refleksjon er en plikt. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*. <https://psykologtidsskriftet.no/debatt/2024/01/fagetisk-refleksjon-er-en-plikt>
- Garmannslund, M. E. (2024b, 16. januar). Fra rett eller galt til veien er målet. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*. <https://psykologtidsskriftet.no/debatt/2024/01/fra-rett-eller-galt-til-veien-er-malet>
- Garmannslund, M. E. (2024c, 31. januar). En tryggere klageprosess. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*. <https://psykologtidsskriftet.no/debatt/2024/01/en-tryggere-klageprosess>
- Grøndahl, P. (2024a, 2. januar). Tvangsetikk. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 60(1), 50–52. <https://psykologtidsskriftet.no/kronikk/2024/01/tvangsetikk>
- Grøndahl, P. (2024b, 23. januar). Mye forsvar, lite refleksjon. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*. <https://psykologtidsskriftet.no/debatt/2024/01/mye-forsvar-lite-refleksjon>
- Hem, M. H., Molewijk, B. & Pedersen, R. (2017). *Systematisk etikkrefleksjon gjør en forskjell. Et ressurshefte for etikkrefleksjonsgrupper i psykisk helsevern*. Universitetet i Oslo, Senter for medisinsk etikk.
- Radden, J. & Sadler, J. Z. (2010). *The virtuous psychiatrist. Character ethics in psychiatric practice*. Oxford University Press.
- Ruyter, K. W., Førde, R. & Solbakk, J. H. (2014). *Medisinsk og helsefaglig etikk* (3. utg.). Gyldendal Akademisk.